

PROMICANJE ZDRAVLJA NA RADNOM MJESTU U EUROPI I HRVATSKOJ

DIANA JOVIČIĆ BURIĆ¹, DANIJELA ŠTIMAC GRBIĆ^{2,3}, LJILJANA MUSLIĆ¹, MARTINA MARKELIĆ¹, SLAVEN KRTALIĆ¹, MIRJANA MATULIĆ⁴ i SANJA MUSIĆ MILANOVIĆ^{1,3}

¹Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Služba za promicanje zdravlja, Zagreb, ²Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Služba za školsku medicinu, mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti, Zagreb. ³Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb i ⁴vanjski suradnik Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

Promicanje zdravlja na radnom mjestu omogućuje unaprjeđenje zdravlja i sveukupnog blagostanja zaposlenika djelujući na promjenjive čimbenike rizika kao i poticanjem zdravog življenja. Aktivnosti promicanja zdravlja na radnom mjestu donose višestruku korist, od one za samog pojedinca (zaposlenika), do poslodavaca i u konačnici koristi za širu zajednicu zbog čega bi te aktivnosti trebale biti jedan od centralnih javnozdravstvenih interesa. Ovaj rad donosi pregled koncepta promicanja zdravlja na radnom mjestu, glavnih organizacija na razini Europe i Hrvatske, primjere dobre prakse u Europi te pregled programa promicanja zdravlja na radnom mjestu u Hrvatskoj.

Ključne riječi: promicanje zdravlja, radno mjesto, programi

Adresa za dopisivanje: Diana Jovičić Burić, dr. med.
Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Rockefellerova 12
10000 Zagreb, Hrvatska
E-pošta: diana.jovicic@hzjz.hr

UVOD

Promicanje zdravlja definirano je kao unaprjeđenje zdravlja i stvaranje potencijala za dobro zdravlje prije nego što se zdravstveni problemi ili ugroženost zdravlja pojavi. Ono uključuje proces osnaživanja pojedinca da preuzme kontrolu nad svojim zdravljem i poboljša ga, a usmjereno je ne samo na ponašanje pojedinca već i na šire društvene i okolišne utjecaje, poznavajući povezanost socijalne komponente i životnih navika (1).

Ovaj rad donosi pregled koncepta promicanja zdravlja na radnom mjestu, glavnih organizacija na razini Europe i Hrvatske, primjera dobre prakse u Europi te programa promicanja zdravlja na radnom mjestu u Hrvatskoj, s ciljem podizanja razine znanja i razumijevanja o ovoj temi i primjerima dobre prakse.

KONCEPT PROMICANJA ZDRAVLJA

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća opažamo rastući interes za razvoj promicanja zdravlja kao koncepta i discipline. Svjetska zdravstvena organizacija najpri-

je dokumentom „Health for All“ 1977. godine, a potom održavanjem Prve međunarodne konferencije o promicanju zdravlja 1986. godine u Ottawi (Kanada) postavlja temelj za njen razvoj. Otawskom deklaracijom (*Ottawa Charter for Health Promotion*) definirano je pet javnozdravstvenih prioriteta: izgradnja javnozdravstvenih politika usmjerenih zdravlju, stvaranje podržavajućeg okoliša, jačanje aktivnosti na razini zajednice, razvoj osobnih vještina i reorijentacija zdravstvenog sustava (2).

Usljedile su konferencije u Adelaide (Australija), 1988., 1999. g. Sundsvall (Švedska), 1997. Jakarta (Indonezija), 2000. Mexico City (Meksiko), 2005. Bangkok (Tajland), 2009., Nairobi (Kenija), 2013. Helsinki (Finska), i posljednja 2016. g. Šangaj (Kina)(3).

Tema Šangajske deklaracije je promicanje zdravlja u UN-ovim ciljevima održivog razvoja 2030 (*Sustainable Development Goals*)(4).

Ciljevi održivog razvoja 2030. su svjetski plan djelovanja za ljude, planet i napredak, a uključuju 17 ciljeva, 169 podciljeva i 231 početni indikator (5,6).

U ciljevima je postavljena dužnost ulaganja u zdravlje, osiguranja univerzalne zdravstvene pokrivenosti i smanjenja zdravstvene nejednakosti za ljude svih dobnih skupina (6). Šangajska deklaracija zaključuje kako se zdrav život i unaprjeđenje blagostanja svih ljudi svih dobi mogu postići promicanjem zdravlja u svim ciljevima održivog razvoja, uključenjem cijelog društva i procesa razvoja zdravstva (4).

PROMICANJE ZDRAVLJA NA RADNOM MJESTU

Promicanje zdravlja na radnom mjestu omogućuje unaprjeđenje zdravlja i sveukupnog blagostanja zaposlenika djelujući na promjenjive čimbenike rizika kao i poticanjem zdravog življenja. Ono uključuje zajedničke napore poslodavaca, zaposlenika i društva za poboljšanje zdravlja i dobrobiti ljudi na radnom mjestu (7).

Kao što je škola prepoznata kao mjesto izbora i najvećeg potencijala za djelovanje kada govorimo o utjecaju na djecu i mlade, tako je radno mjesto centralno kada želimo djelovati na radno aktivno stanovništvo kao ciljnu skupinu.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije vodeći uzrok smrti i disabiliteta u svijetu su kronične nezarazne bolesti (70 % ukupnog svjetskog mortaliteta) (8), koje dovode do smanjene produktivnosti te time i do povećanja troškova (osim zbog manje produktivnosti zbog lošijeg zdravstvenog stanja, tu su i povećani troškovi zbog odsustva s radnog mjesta, ali i troškovi zajednice odnosno sustava usmjerene na zbrinjavanje kroničnog stanja) (9).

Upravo u cilju nadvladavanja ovog trenda u sve se većoj mjeri koristi radno mjesto kao glavno mjesto promicanja dugoročnih promjena ponašanja usmjerenih unaprjeđenju zdravlja. Aktivnosti promicanja zdravlja na radnom mjestu donose višestruku korist, od one za samog pojedinca (zaposlenika), do poslodavaca i u konačnici koristi za širu zajednicu zbog čega bi ono trebalo biti jedan od centralnih javnozdravstvenih interesa.

Pristup promicanju zdravlja na radnom mjestu često je u samom djelovanju, kao i istraživanju, podijeljen na dva pravca s obzirom na to kako se zdravlje definira kao i što na njega djeluje. Jedan pristup polazi od toga da je zdravlje u najvećoj mjeri rezultat djelovanja pojedinca i njegova je osobna odgovornost, a radno mjesto se vidi kao mjesto na kojem se pojedini programi mogu provesti (odvikavanje od pušenja, tjelesna aktivnost, upravljanje stresom i sl.). Drugi pristup sagledava brojne čimbenike koji utječu na zdravlje, ali u većoj mjeri težište stavlja na one koji su izvan kontrole pojedinca, odnosno na okolišne čimbenike (10).

U stvarnosti je zdravlje, ovdje promatrano u kontekstu radnog mjesta, produkt djelovanja i jednog i drugog. Ono ovisi o tome što pojedinac donosi na radno mjesto (osobni resursi, znanja, vještine, navike, ponašanja) i kakav utjecaj radno mjesto ima na djelatnika, a to uključuje fizičke (sigurnost mjesta i stvari) i psihosocijalne učinke (kultura i klima radne sredine) (11).

Istraživanja koja donose dokaze o učinku intervencija promicanja zdravlja na radnom mjestu na zdravlje i produktivnost potvrđuju da programi promicanja zdravlja trebaju biti usmjereni i na individualne i okolišne čimbenike kako bi uspješno djelovali na unaprjeđenje zdravlja (10).

U evaluaciji programa promicanja zdravlja na radnom mjestu kao mjera se često koristi povrat investicije (*return on investment*; ROI). Brojna istraživanja su pokazala kako postoji povrat investicije uložene u programe promicanja zdravlja i dobrobiti na radnom mjestu, iako postoji širok raspon utvrđenog ROI koji se može postići. Primjerice ušteda zbog smanjenja odsustva zaposlenika s radnog mjesta za svaki uloženi američki dolar iznosi iznosi od 2,50 do 10,00 dolara (12).

Iz toga proizlazi kako su potrebna dodatna istraživanja koja bi pružila bolje razumijevanje svih čimbenika povezanih sa ROI i onih koji čine optimalne programe promicanja zdravlja na radnom mjestu (12).

Postoje neki opći principi koji prikazuju osnovna obilježja uspješnih programa promicanja zdravlja na radnom mjestu, prema PB *Sparling* 2010., a koji su korisni u pregledu i procjeni programa promicanja zdravlja na radnom mjestu (tablica 1) (13).

Tablica 1.

Principi uspješnih programa promicanja zdravlja na radnom mjestu

Principi uspješnih programa promicanja zdravlja na radnom mjestu
1. višekomponentni, teže sveobuhvatnosti i integriranosti
2. vidljiva i nedvosmislena predanost visokog vodstva tvrtke/organizacije zdravlju zaposlenika
3. otvoreni svim zaposlenicima
4. sustavna zdravstvena procjena, pravovremene i smislene povratne informacije i pomoć u postavljanju i praćenju pojedinih zdravstvenih ciljeva
5. aktivnosti „krojene“ prema potrebama zaposlenika
6. visoka razina sudjelovanja u programu postignuta kreativnim i privlačnim programima poticaja
7. implemetacija i održavanje promjena okoliša i politika koje podržavaju zdravo ponašanje
8. povezivanje usluge promicanja zdravlja sa sigurnosti na radu i radnim učinkom zaposlenika svih razina
9. aktivnosti i usluge promicanja zdravlja aktivno šire i prema supružnicima i članovima obitelji
10. sustavno procjenjuju zdravstvene potrebe i učinkovitost aktivnosti i usluga promicanja zdravlja u ispunjavanju tih potreba.

ZAKONSKI OKVIR ZAŠTITE ZDRAVLJA NA RADNOM MJESTU U HRVATSKOJ

Sustav zaštite na radu u Republici Hrvatskoj uređen je Zakonom o zaštiti na radu (NN 71/14, 118/14). Njime su uređeni nacionalna politika i aktivnosti, opća načela prevencije i pravila zaštite na radu, obveze poslodavca, prava i obveze radnika i povjerenika radnika za zaštitu na radu, djelatnosti u vezi sa zaštitom na radu, nadzor i prekršajna odgovornost (14).

Svrha ovoga Zakona je sustavno unaprjeđivanje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika i osoba na radu, sprječavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti i drugih bolesti u vezi s radom.

Ovim zakonom život, zdravlje i očuvanje radne sposobnosti definirani su vrednotama od posebnog društvenog interesa u Republici Hrvatskoj (14).

U Republici Hrvatskoj djeluje **Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu** koji objedinjuje i unaprjeđuje stručne aktivnosti u području zaštite zdravlja i sigurnosti na radu u cilju poboljšanja radnih uvjeta, sprječavanja ozljeda na radu i profesionalnih bolesti, očuvanje zdravlja radnika i povećanja učinkovitosti gospodarstva Republike Hrvatske (15).

PROMICANJE ZDRAVLJA NA RADNOM MJESTU U EUROPSKOJ UNIJI

Organizacije koje su trenutno vodeće u Europi po pitanju promicanja zdravlja na radnom mjestu su Europska agencija za zaštitu i zdravlje na radu (*European Agency for Safety and Health at Work*, EU-OSHA) i Europska mreža za promicanje zdravlja na radnom mjestu (*European Network for Workplace Health Promotion*, ENWHP).

EU-OSHA je posvećena činjenju Europe sigurnijim, zdravijim i produktivnijim mjestom za rad. Kako bi unaprijedila radne uvjete u Europi provodi kampanje podizanja svijesti i informiranja o važnosti zdravlja na radnom mjestu, promiče kulturu prevencije rizika, rađajući zajedno s vladama, poslodavcima, zaposlenicima, privatnim tvrtkama, EU tijelima i mrežama te provodi istraživanja kojima dobiva informacije o novim i glavnim čimbenicima rizika na radnom mjestu (16).

Europska mreža za promicanje zdravlja na radnom mjestu (*The European Network For Workplace Health Promotion*, ENWHP) je neformalna mreža nacionalnih institucija za zdravlje i zaštitu na radu, organizacija za javno zdravstvo i promicanje zdravlja te zakonskih institucija za socijalno osiguranje. Glavni cilj joj je unaprijediti zdravlje na radnom mjestu i smanjiti

utjecaj bolesti vezanih uz radno mjesto. Njihov glavni slogan glasi: "Zdravi djelatnik u zdravoj organizaciji" (17).

Uz potporu Europske komisije, ENWHP je donio niz inicijativa od 1997. godine kojima je promicanje zdravlja na radnom mjestu stavljeno u središte interesa javnozdravstvenog djelovanja na europskoj i nacionalnoj razini (tablica 2) (17).

Tablica 2.
Inicijative ENWHP

Inicijative ENWHP	
1997.-1999.	Kriteriji kvalitete i čimbenici uspjeha promicanja zdravlja na radnom mjestu
1999.-2000.	Promicanje zdravlja na radnom mjestu u malim i srednjim poduzećima
2001.-2002.	Promicanje zdravlja na radnom mjestu u sektoru javne uprave
2002.-2004.	Implementacija infrastrukture za promicanje zdravlja na radnom mjestu
2004.-2006.	Zdravi rad u Europi koja stari
2005.-2007.	Širenje dobrog zdravlja na radu u zemljama istočne Europe
2007.-2009.	Move Europe - zdravi životni stil na radnom mjestu
2009.-2011.	Rad u skladu sa životom
2011.-2013.	Promicanje zdravlja na radu za osobe s kroničnim bolestima

Osim pokretanja inicijativa ENWHP je donio i nekoliko deklaracija kojima postavlja zajedničke ciljeve, viziju i misiju. Upravo je umrežavanje i povezivanje zemalja ključna uloga ENWHP-a, a kako bi se olakšala razmjena informacija i dobrih praksi.

Deklaracija iz Barcelone nastala je kao rezultat Treće europske konferencije o promicanju zdravlja na radnom mjestu održane 2002. godine u Barceloni. U Deklaraciji se ističe kako nema javnog zdravlja bez zdravlja na radnom mjestu, a da je organizacija rada u današnjem društvu jedna od većih, a možda i najveća socijalna determinanta zdravlja (18).

Usljedio je Memorandum iz Cardiffa, Lisabonska izjava o zdravlju na radnom mjestu u malim i srednjim poduzećima, Luksemburška deklaracija, Edinburgska deklaracija i Deklaracija iz Brisela.

Demografske promjene su jedan od glavnih izazova s kojima se Europa suočava, što je prepoznato i u Europskoj strategiji 2020. (19).

Sveukupno starenje stanovništva Europe uvelike će se ogledati i u radno aktivnom stanovništvu te se procjenjuje da će do 2030. godine radnici u dobi od 55 do 64 godine činiti najmanje 30 % radne snage u mnogim europskim zemljama. Sa starenjem stanovništva dolazi i do povećanja dobi za odlazak u mirovinu u većini

europskih zemalja te će se mnogi radnici vjerojatno suočiti s duljim radnim vijekom. Za rješavanje tog problema, Strateški okvir za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu 2014.-2020. Europske unije posebno naglašava mjere za promicanje dobre prakse i poboljšanje uvjeta sigurnosti i zdravlja na radu za sve radnike (20).

PRIMJERI DOBRE PRAKSE U EUROPI

Do sada su razvijene brojne inicijative promicanja zdravlja na radnom mjestu u različitim zemljama Europske unije (EU). Europska mreža za promicanje zdravlja na radnom mjestu objavila je skup dostupnih alata i primjera u EU, kako bi potaknula diseminaciju i implementaciju primjera dobre prakse; neki od njih su prikazani u nastavku (21,22).

U Finskoj postoji alat **STEPS za dobrobit na radnom mjestu** koji je razvio Finski institut za zdravlje na radnom mjestu. To je kratak i jednostavan alat za promicanje zdravlja na radnom mjestu, a koristi se u pripremi, planiranju, realizaciji i evaluaciji promicanja zdravlja na radnom mjestu. Dio alata je i matrica za samoprocjenu i bodovanje prakse. Korišten je u sklopu edukacija na samom Finskom institutu za zdravlje na radnom mjestu te na radnim mjestima širom Finske (21).

Na principima promicanja zdravlja na radnom mjestu u Portugalu je pokrenut projekt **Aktivan i zdrav život na radnom mjestu**. Ovaj eksperimentalni projekt je uključivao ograničen broj tvrtki zajedno s lokalnim i regionalnim autoritetima iz područja zdravlja. Prije uključivanja u projekt svaka tvrtka je prihvatila pripremiti Izvještaj zdravstvenog stanja (*Health Status Report*) kao temelj za razvoj, implementaciju i evaluaciju tvrtkinog projekta za promicanje zdravlja na radnom mjestu. Osnovne komponente na kojima se radilo su: razvoj koncepta i principa promicanja zdravlja, stvaranje programa promicanja zdravlja i njegova evaluacija, bolja komunikacija, upravljanje stresom, pušenje i pasivno pušenje, prehrana i vježbanje. Odabrano je petnaest tvrtki, uz pet regionalnih tijela za zdravlje koji su u cilju imali provesti slične aktivnosti na regionalnoj razini. Svaka tvrtka osmislila je svoju inicijativu promicanja zdravlja na radnom mjestu prema smjernicama predloženima od koordinatora projekta te su identificirali svoja individualna područja koja bi trebalo naglasiti (23).

Krugovi zdravlja na radnom mjestu (*Health Circles at the Workplace*) alat je razvijen u Njemačkoj, namijenjen stručnjacima u području zaštite zdravlja na radu, ali i menadžerima privatnih tvrtki, javnih organizacija i vlasti. Ovaj alat ima dvije glavne svrhe: koristiti informacije prikupljene od djelatnika tvrtki vezano uz

njihova iskustva i percepciju psihosocijalnih, fizičkih, okolišnih i organizacijskih čimbenika stresa koji utječu na zdravlje prepoznatih na radnom mjestu te koristi informacije za razvoj prijedloga i usmjerenja kako bi se poboljšalo stanje identificiranih čimbenika a vezano uz tehničku i organizacijsku strukturu posla i individualno ponašanje. Ovaj se koncept temelji na kontinuiranom radu na poboljšanju; završetak jedne aktivnosti označava početak druge, čime upravljanje zdravljem postaje trajni proces unutar tvrtke (21).

U Ujedinjenom Kraljevstvu razvijen je alat **Zdravstvena aktivnost na radnom mjestu** (*WHAT Toolkit; Workplace Health Activity Toolkit*). Alat pruža informacije za motiviranje višeg menadžmenta ukazujući na dobrobiti promicanja tjelesne aktivnosti na radnom mjestu, motivacijske alate za djelatnike tvrtke i praktične smjernice kako tjelesna aktivnost može biti promovirana. U cilju ima podići razinu svijesti o dobrobiti koju tjelesna aktivnost ima na zdravlje srca, promicati jednostavnu i laganu tjelesnu aktivnost, nadopuniti inicijative i politike vezane uz zdravlje i sigurnost kao što su zdrava i pravilna prehrana i upravljanje stresom (21).

U Švedskoj djeluje organizacija **Feelgood** koja pruža zdravstvene usluge i savjetovanje drugim organizacijama. S ciljem poboljšanja mentalnog i tjelesnog zdravlja pruža usluge prema potrebama pojedine organizacije. Usluge uključuju medicinsku skrb, psihoterapiju i rehabilitaciju kao i razne aktivnosti vezane uz promicanje zdravlja na radnom mjestu i razvoj strategija za unaprjeđenje zdravlja. Pri tome promatra organizaciju posla, psihosocijalne faktore, edukacije i treninge, uključujući programe vježbanja i pristup dvorani za vježbanje. Za određene usluge *Feelgood* je 2000. godine nagrađen certifikatom osiguranja kvalitete (ISO 9001). Programi promicanja zdravlja podijeljeni su u tri koraka: procjena potreba određivanjem profila zdravlja (*Health Profile Test*), određivanje profila uvjeta rada (*Working Environment Profile*) i potom usuglašavanje o mjerama koje će se poduzeti. Provedene evaluacije nakon provedbi pokazale su kako su postignuti pozitivni rezultati održivi (24).

NACIONALNI PROGRAM „ŽIVJETI ZDRAVO“ - PROMICANJE ZDRAVLJA NA RADNOM MJESTU U HRVATSKOJ

Stanovništvo Hrvatske prati europske demografske trendove te se ubraja u „stara stanovništva“ s visokim udjelom stanovništva starijeg od 65 godina (25). Loše „demografsko zdravlje“ je značajan izazov za održivi razvoj društva u cjelini, ali i za sam zdravstveni sustav koji će morati odgovoriti na zdravstvene potrebe sve većeg broja starijeg stanovništva. Teret bolesti u najvećem

ćoj mjeri nose kronične nezarazne bolesti (8) koje su stoga prioritetni zdravstveni problem u suvremenom svijetu, pa tako i u Hrvatskoj.

Hrvatski zavod za javnozdravstvo osmislio je program „Živjeti zdravo“ razvijen kao program promicanja i unaprjeđenja zdravlja stanovnika Republike Hrvatske promicanjem pravilne prehrane i tjelesne aktivnosti u cilju prevencije prekomjerne tjelesne mase i debljine te očuvanja mentalnog i spolnog zdravlja u različitim okruženjima. Nositelji provedbe programa su Ministarstvo zdravstva i Hrvatski zavod za javno zdravstvo, a provoditelji Hrvatski zavod za javno zdravstvo, županijski zavodi za javno zdravstvo, nevladine organizacije i udruge civilnog društva na lokalnim razinama (26).

Vlada RH u srpnju 2015. proglasila je „Živjeti zdravo“ Nacionalnim programom, a 2016. godine su za njegovu provedbu odobrena sredstva iz Europskog socijalnog fonda (ESF), u okviru programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ za razdoblje 2014.-2020.

Tri prioritetna područja djelovanja Nacionalnog programa „Živjeti zdravo“ usmjerena su na: pravilnu prehranu, tjelesnu aktivnost i prevenciju debljine, mentalno te spolno zdravlje.

Aktivnosti programa provode se u pet komponenti: Zdravstveno obrazovanje, Zdravlje i tjelesna aktivnost, Zdravlje i prehrana, Zdravlje i radno mjesto i Zdravlje i okoliš. One se sastoje od niza pojedinačnih projekata, a sadržajno odgovaraju gore navedenim područjima i provode se u zajednici uz aktivno sudjelovanje djece i mladih, odraslih, radno sposobnih te starijeg stanovništva Republike Hrvatske (26).

Komponenta četiri **Zdravlje i radno mjesto** Nacionalnog programa „Živjeti zdravo“ usmjerena je na promicanje zdravlja na radnom mjestu. Središnja aktivnost ove komponente je provođenje projekta „**Tvrtka prijatelj zdravlja**“ koji je usmjeren zaposlenicima i potiče uvođenje posebnih oznaka za radna okruženja koja zaposlenicima omogućuju usvajanje zdravih životnih navika, promiču zdravlje na radnom mjestu te iskazuju pozitivnu brigu o zdravlju djelatnika.

Svrha projekta je sveobuhvatno i cjelovito unaprjeđenje zdravlja na radnom mjestu edukacijom djelatnika, provedbom prilagodbi unutar radne sredine te jačanjem sposobnosti radno aktivne populacije za očuvanje i unaprjeđenje vlastitog zdravlja. Komponentom **Zdravlje i radno mjesto** naglasak je stavljen na zaštitu i unaprjeđivanje zdravlja na radnom mjestu, a samim time su, uz tvrtke, partneri u provedbi projekta županijski zavodi za javno zdravstvo, lokalna samouprava, Ministarstvo rada i mirovinskog sustava i Ministarstvo financija (26).

Prvi korak u procesu dobivanja oznake „Tvrtka prijatelj zdravlja“ čini nadzorni posjet tima stručnjaka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u tvrtku. Kako bi utvrdili ispunjava li tvrtka potrebne uvjete navedeni tim provodi ocjenjivanje radnog okruženja u sedam definiranih područja: prehrana, promicanje tjelesne aktivnosti, zaštita zdravlja djelatnika na radnom mjestu, zabrana pušenja, zabrana konzumacije alkohola, uređenje okoliša, zaštita zdravlja potrošača i klijenata. Za svako područje ocjenjuje se zadovoljava li tvrtka podkriterije (primjerice u kojoj mjeri je osiguran topli obrok unutar tvrtke, stimulira li tvrtka dolaske na posao pješice ili biciklom nagradama ili priznanjima, razina zabrane pušenja i sl.). Na temelju provedene evaluacije tim predlaže mjere za unaprjeđenje stanja te se prema utvrđenim potrebama tvrtke provode edukacijski moduli dostupni svim djelatnicima tvrtke.

Edukacijski moduli za djelatnike tvrtke uključuju definirane teme: pravilna prehrana, tjelesna aktivnost, zdravstvena ispravnost namirnica, zlostavljanje na radnom mjestu i upravljanje stresom, pušenje, alkohol, zloraba droga i kockanje, okoliš i zdravlje. Nakon zadovoljenja svih kriterija Hrvatski zavod za javno zdravstvo dodjeljuje tvrtki oznaku „Tvrtka prijatelj zdravlja“ koja se dodjeljuje na razdoblje od dvije godine.

Uz edukacijske module Hrvatski zavod za javno zdravstvo pruža potporu tvrtkama u njihovim daljnjim koracima promicanja i unaprjeđenja zdravlja i svojim edukativnim materijalima i savjetima stručnjaka.

Do sada je šest tvrtki različitih područja djelovanja prepoznalo značenje promicanja i unaprjeđenja zdravlja svojih zaposlenika te prihvatilo sudjelovanje u projektu „Tvrtka prijatelj zdravlja“, zadovoljilo kriterije i dobilo oznaku „Tvrtka prijatelj zdravlja“: Croatia osiguranje d.d.; Nova TV d.d.; Hotel Adriana, Sunčani Hvar d.d.; Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o.; Ericsson Nikola Tesla d.d. i Strabag d.o.o. (27).

Stjecanjem oznake tvrtke postaju konkurentnije na tržištu u smislu isticanja jedne od svojih strateških prednosti - svijest o promicanju zdravih stilova života, čime su vidljivije na tržištu kao i bliže potrošačima i korisnicima koji sve veću važnost pri odabiru daju i politici poslovanja tvrtki.

ZAKLJUČAK

Promicanje zdravlja na radnom mjestu, osim dobrobiti koje donosi za samog pojedinca (zaposlenika), doprinosi poslodavcima odnosno tvrtkama i organizacijama poboljšanjem učinkovitosti te direktnom i

indirektnom ekonomskom koristi, ali doprinosi i široj zajednici odnosno državama kojima je strateški alat u odgovoru na demografske promjene i suvremene izazove posljedično sve većem bremenu kroničnih nezazdravljivih bolesti.

Uspješna implementacija i održivost programa promicanja zdravlja na radnom mjestu ovise prije svega o konceptu programa, ali i o motiviranosti tvrtki da se u njih uključe. Osim već ranije spomenutih dobrobiti za tvrtke tome uvelike mogu pridonijeti dobra medijska promidžba i potpora politika koje mogu ponuditi modele poticaja tvrtkama za uključivanje u ovakve programe (primjerice poreznim olakšicama).

Projekt „Tvrtka prijatelj zdravlja“ dobar je put za razvoj kulture promicanja zdravlja na radnom mjestu u Hrvatskoj. Tvrtke u Hrvatskoj su zainteresirane za uključivanje u provedbu projekta, a interes raste sa svakom novom tvrtkom koja postane „Tvrtka prijatelj zdravlja“. Prostor za napredak ipak je velik, budući da je velik broj tvrtki još nedovoljno osviješten i informiran o svim prednostima koje nosi promicanje zdravlja na radnom mjestu.

Uspješnost provedbe pokazuje zadovoljstvo tvrtki kao i djelatnika koji su prošli kroz edukacijske module, vidljivo iz provedenih evaluacija radionica.

Potencijal ovakvog programa promicanja zdravlja na radnom mjestu je velik, a za njegovo ispunjenje potrebno je još raditi na većem angažmanu političara, medija i cjelokupne zajednice.

L I T E R A T U R A

1. Milanović SM. Promicanje zdravlja (*Health promotion*). Hrvatski časopis za javno zdravstvo. 2006; 2(6): str. od-do
2. World Health Organization. The Ottawa charter for health promotion: first international conference on health promotion, Ottawa, 21 November 1986. Geneva: WHO. 1986. Dostupno na URL adresi: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/index1.html> , pristupljeno 29. siječnja 2018.
3. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO). Health promotion. Conferences. Dostupno na URL adresi: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/en/>, pristupljeno 30. siječnja 2018.
4. World Health Organization (WHO). Shanghai declaration on health promotion in the 2030 agenda for sustainable development: ensuring sustainable health and well-being for all. Dostupno na URL adresi: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/9gchp/shanghai-declaration.pdf?ua=1> , pristupljeno 29. siječnja 2018.
5. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO). Health promotion. Healthy cities. Dostupno na URL adresi: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/9gchp/healthy-cities/en/>
6. Ujedinjeni narodi (UN), Ciljevi održivog razvoja (UN *Sustainable Development Goals*). Dostupno na URL adresi: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> , pristupljeno 29. Siječnja 2018.
7. The Luxembourg Declaration on Workplace Health Promotion in the European Union, 2007. Dostupno na URL adresi: http://www.enwhp.org/fileadmin/rs-dokumente/dateien/Luxembourg_Declaration.pdf; pristupljeno 25. siječnja 2018.
8. World health statistics 2017: monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals. Geneva: World Health Organization; 2017. Dostupno na URL adresi: <http://apps.who.int/iris>, pristupljeno 25. siječnja 2018.
9. World Economic Forum in cooperation with Price Waterhouse Cooper. Working Towards Wellness: The Business Rationale. Geneva, Switzerland: World Economic Forum. 2008.
10. Shain M, Kramer DM. Health promotion in the workplace: framing the concept; reviewing the evidence. *Occup Environ Med* 2004; 61(7): 643-8.
11. Eakin JM. Commentary on: Polanyi MF, Frank JW, Shannon HS, Sullivan TJ, Lavis JN, Bertera RL. Promoting the determinants of good health in the workplace. Settings for health promotion: linking theory and practice. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2000,138-60.
12. Arena R, Guazzi M, Briggs PD i sur. Promoting health and wellness in the work-place: a unique opportunity to establish primary and extended secondary cardiovascular risk reduction programs. *Mayo Clinic Proceedings* 2013; 88 (6): 605-17.
13. EdD Sparling PB. Worksite health promotion: principles, resources, and challenges. *Prev Chronic Dis*. 2010;7(1). Dostupno na URL adresi: http://www.cdc.gov/pcd/issues/2010/jan/09_0048.htm , pristupljeno 1. veljače 2018.
14. Zakon o zaštiti na radu (NN 71/14, 118/14). Dostupno na URL adresi: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_71_1334.html , pristupljeno 30. siječnja 2018.
15. Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu. Dostupno na URL adresi: <http://hzzsr.hr/index.php/o-nama/> , pristupljeno 25. siječnja 2018.
16. Europska agencija za zaštitu i zdravlje na radu (*European Agency for Safety and Health at Work, EU-OSHA*). Dostupno na URL adresi: <https://osha.europa.eu/en/about-eu-osha>.
17. Europska mreža za promicanje zdravlja na radnom mjestu (*The European Network For Workplace Health Promotion, ENWHP*). Dostupno na URL adresi: <http://www.enwhp.org/about-enwhp.html> pristupljeno 30. siječnja 2018..
18. Barcelona Declaration - European Network For Workplace Health Promotion, 2002. Dostupno na URL adresi: http://www.enwhp.org/fileadmin/downloads/declaration_englisch_a3_01.pdf , pristupljeno 28. siječnja 2018.
19. European Commission (EC). Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth. 3.3.2010. Dostupno na URL adresi: [514](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COM-</div><div data-bbox=)

PLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Eu-
rope%202020%20-%20EN%20version.pdf, pristupljeno 31.
siječnja 2018.

20. EU commission. Communication from the Commis-
sion to the European Parliament, the Council, the European
Economic and Social Committee and the Committee of the
Regions on an EU Strategic Framework on Health and Safety at
Work 2014-2020. Brussel. 6.6.2016.

21. Vaandrager L, Raaijmakers T, van Capelleveen C.
ENWHP Toolbox–A European collection of methods and pra-
ctices for promoting health at the workplace. Woerden (Neder-
lānderna): NIGZ–Work & Health, 2004.

22. Criteria and Models of good Practice for Workplace
Health Promotion in Small and Medium-Sized Enterprises, Eu-
ropean Network for Workplace Health Promotion, 2001.

23. Active and Healthy Life at the Workplace, Portugal.
Dostupno na URL adresi: [http://www.enwhp.org/fileadmin/
downloads/models/SME-Project/Portugal/Active%20and%20](http://www.enwhp.org/fileadmin/downloads/models/SME-Project/Portugal/Active%20and%20)

Healthy%20Life%20at%20the%20Workplace.pdf , pristupljeno
1. veljače 2018.

24. Feelgood, Sweden. Dostupno na URL adresi: [http://
www.enwhp.org/fileadmin/downloads/models/SME-Project/
Sweden/Feelgood.pdf](http://www.enwhp.org/fileadmin/downloads/models/SME-Project/Sweden/Feelgood.pdf), pristupljeno 1. veljače 2018.

25. Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2016.,
Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske,
rujan 2017. Dostupno na URL adresi: [https://www.dzs.hr/Hrv_
Eng/publication/2017/07-01-03_01_2017.htm](https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-03_01_2017.htm) , pristupljeno 1.
veljače 2018.

26. Nacionalni program „Živjeti zdravo“. Dostupno na
URL adresi: [https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages//Pro-
grami%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi//NP%20
%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf](https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages//Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi//NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf), pristupljeno 28. siječnja 2018.

27. Tvrtka prijatelj zdravlja, HZJZ. Dostupno na URL adre-
si: [https://www.hzjz.hr/tag/tvrtka-prijatelj-zdravlja/pristuplje-](https://www.hzjz.hr/tag/tvrtka-prijatelj-zdravlja/pristuplje)
no 2. veljače 2018.

SUMMARY

WORKPLACE HEALTH PROMOTION IN EUROPE AND IN CROATIA

D. JOVIČIĆ BURIĆ¹, D. ŠTIMAC GRBIĆ^{2,3}, LJ. MUSLIĆ¹, M. MARKELIĆ¹, S. KRTALIĆ¹, M. MATULIĆ⁴
and S. MUSIĆ MILANOVIĆ^{1,3}

¹Croatian Institute of Public Health, Division of Health Promotion, Zagreb, ²Croatian Institute of Public Health, Division of School Medicine Mental Health and Addiction Prevention, Zagreb, ³University of Zagreb, School of Medicine, Andrija Štampar School of Public Health, Zagreb, and ⁴External associate of the Croatian Institute of Public Health, Zagreb, Croatia

Workplace health promotion enables improvement of health and overall employee well-being through changing risk factors and promoting healthy living. According the World Health Organization, chronic non-communicable diseases are the leading cause of death and disability in the world. They lead to reduced productivity and increased costs. In order to overcome this trend, the workplace is used as the main place to promote long-term behavioral changes aimed at improving health. Workplace health promotion activities bring multiple benefits, from those to the individual (employees) to those to the employers and ultimately to the wider community, and thereby these activities should be one of the central public health interests. This paper presents an overview of the concept of workplace health promotion, leading organizations in the field in Europe and Croatia, examples of good practice in Europe, and the workplace health promotion program in Croatia.

Key words: health promotion, workplace, programs